

ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «KEEP ME SAFE», ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

A. ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ KEEP ME SAFE

Στόχος του προγράμματος «Keep me Safe» ήταν η συνεργασία μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών, ώστε να αξιοποιηθούν οι βέλτιστες πρακτικές, η εμπειρογνωμοσύνη και οι δοκιμασμένες στρατηγικές από τους πιο έμπειρους εταίρους, για τη διαμόρφωση προγραμμάτων παρέμβασης και πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας κατά των Νέων με Μαθησιακές Δυσκολίες (με νοητική αναπηρία)¹. Η Διεθνής Ομοσπονδία Οικογενειακού Προγραμματισμού - Ευρωπαϊκό Δίκτυο (ΔΟΟΠ-ΕΔ) ήταν ο κύριος συντονιστής και Σύνδεσμοι-μέλη του Δικτύου αποτέλεσαν τους εταίρους του προγράμματος. Το πρόγραμμα «Keep me Safe» χρηματοδοτήθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής “Πρόγραμμα Daphne III: Πρόληψη και καταπολέμηση κάθε μορφής βίας εναντίον των παιδιών, των νέων, και των γυναικών και προστασία των θυμάτων και των ομάδων υψηλού κινδύνου.” Το πρόγραμμα διήρκεσε από τον Ιανουάριο του 2013 μέχρι τον Ιανουάριο του 2015 και παρακάτω παρατίθεται συνοπτική περιγραφή των κύριων δραστηριοτήτων του προγράμματος.

Χαρτογράφηση Διαθέσιμων Ερευνητικών Δεδομένων, Αναγκών και Δυνατοτήτων

Κατά την πρώτη φάση του προγράμματος, οι βασικές δράσεις του προγράμματος περιλάμβαναν τη χαρτογράφηση των διαθέσιμων ερευνητικών δεδομένων σχετικά με τα ποσοστά σεξουαλικής κακοποίησης ανάμεσα σε άτομα με νοητική αναπηρία στην Κύπρο, καθώς και τη διερεύνηση των αναγκών, δυνατοτήτων, διαθέσιμων εργαλείων και των προκλήσεων για την εφαρμογή του προγράμματος. Κατά τη χαρτογράφηση, διαφάνηκε ότι υπάρχει έλλειψη διαθέσιμων στοιχείων και σχετικών ερευνητικών μελετών: Κυβερνητικοί Φορείς (π.χ. Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Αστυνομία) και άλλες οργανώσεις, δεν καταγράφουν, ούτε δημοσιεύουν συγκεκριμένα δεδομένα όπου να συσχετίζεται το περιστατικό ή το υπό διερεύνηση περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης με οποιαδήποτε μορφή αναπηρίας. Στα πλαίσια αυτής της φάσης, πραγματοποιήθηκε επίσης σειρά συναντήσεων με διάφορους αρμόδιους φορείς, και θεσπίστηκαν συνεργασίες που αποδείχθηκαν σημαντικές για την επιτυχή εφαρμογή του προγράμματος στην Κύπρο, όπως για παράδειγμα η συνεργασία με τα αρμόδια τμήματα του ΥΠΠ, καθώς και η συνεργασία με την Επιτροπή Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Νοητική Αναπηρία.

Πέραν από την έλλειψη διαθέσιμων ερευνητικών δεδομένων, μέσω των συναντήσεων με διάφορους εμπλεκόμενους φορείς και της διερεύνησης των αναγκών, δυνατοτήτων, διαθέσιμων εργαλείων και των

¹ ‘Νέοι με Μαθησιακές Δυσκολίες’ (NMMΔ) για τις ανάγκες του συγκεκριμένου προγράμματος ορίστηκαν ως τα άτομα μεταξύ δέκα με εικοσιπέντε (10-25) ετών τα οποία έχουν νοητική αναπηρία (intellectual disability). Η ‘Μαθησιακή Δυσκολία’ είναι μια ευρεία έννοια, η οποία περιλαμβάνει διάφορες νοητικές δυσκολίες συμπεριλαμβανομένων διαφόρων ειδικών περιπτώσεων (όπως ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, π.χ. δυσλεξία, ή αναπτυξιακές διαταραχές π.χ. νοητική καθυστέρηση, αυτισμός κ.α.) και προβλημάτων που αποκτήθηκαν μετά την γέννηση (π.χ. ως αποτέλεσμα εγκεφαλικής βλάβης).

προκλήσεων για την εφαρμογή του προγράμματος, προέκυψαν δύο ακόμη συμπεράσματα. Πρώτον, ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη για ευαισθητοποίηση, επιμόρφωση και κατάρτιση των επαγγελματιών, των εκπαιδευτικών, των γονέων και των νέων με νοητική αναπηρία στο θέμα της πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας. Δεύτερον, ότι ο συντονισμός όλων των υπηρεσιών και εμπλεκόμενων φορέων καθώς και η δημιουργία και εφαρμογή κοινής πολιτικής και πρακτικών για πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης είναι καθοριστικής σημασίας για την εφαρμογή αποτελεσματικών προγραμμάτων πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας.

Σειρά Ενημερωτικών Διαλέξεων

Στα πλαίσια της συνεργασίας με το ΥΠΠ είχε διεξαχθεί με τη συνεργασία των Διευθύνσεων Μέσης Γενικής, Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και του Γραφείου Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, σειρά εκπαιδευτικών σεμιναρίων και ενημερωτικών διαλέξεων, στην οποία συμμετείχαν 75 εκπαιδευτικοί από όλες τις επαρχίες (Οκτώβριος 2013). Το θέμα ήταν η «Ενδυνάμωση των νέων με μαθησιακές δυσκολίες για προστασία από τη σεξουαλική κακοποίηση και βία» και η εισηγήτρια των σεμιναρίων, ήταν η Annelies Kuypers, σύμβουλος από τον αντίστοιχο Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού της Ολλανδίας, Rutgers WPF.

Παράλληλα, ο ΚΣΟΠ πραγματοποίησε εισαγωγικές ενημερωτικές συναντήσεις για το πρόγραμμα «Keep me Safe» που απευθύνονταν σε επαγγελματίες που εργάζονται σε δομές για νέους με νοητική αναπηρία και γονείς.

Εκπαίδευση Εκπαιδευτών & Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού

Το Φεβρουάριο του 2014 πραγματοποιήθηκε η Εκπαίδευση Εκπαιδευτών, στην οποία συμμετείχε αριθμός εκπαιδευτικών και άλλων επαγγελματιών που εργάζονται σε Μονάδες Ειδικής Εκπαίδευσης, Ειδικά Σχολεία και άλλες δομές για νέους με νοητική αναπηρία, καθώς και έμπειροι εκπαιδευτές του ΚΣΟΠ. Η κα. Annelies Kuypers και ο κος. Markus Ubelhor, Σύμβουλοι του Συνδέσμου Οικογενειακού Προγραμματισμού της Ολλανδίας και της Γερμανίας αντίστοιχα, ανέλαβαν την υλοποίηση της Εκπαίδευσης. Στα πλαίσια της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών, οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να καταρτιστούν με βάση το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο «Μια ολοκληρωμένη εργαλειοθήκη. Για τη δημιουργία ενός προγράμματος που θα στοχεύει στην ενδυνάμωση των νέων με μαθησιακές δυσκολίες κατά της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας.» Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο διαμορφώθηκε ειδικά για τις ανάγκες του προγράμματος από εμπειρογνώμονες-εκπαιδευτές που εργάζονται σε αντίστοιχους Σύνδέσμους Οικογενειακού Προγραμματισμού στην Ευρώπη που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο περιλαμβάνει μια γκάμα ασκήσεων που απευθύνονται σε επαγγελματίες, γονείς και νέους με νοητική αναπηρία με στόχο την ενδυνάμωση τους και την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας.

Η έκδοση «**Μια ολοκληρωμένη εργαλειοθήκη: Για τη δημιουργία ενός προγράμματος που θα στοχεύει στην ενδυνάμωση των νέων με μαθησιακές δυσκολίες κατά της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας**» συμπεριλαμβάνει τα ακόλουθα εγχειρίδια:

A. Εγχειρίδιο Βέλτιστων Πρακτικών για το Σχεδιασμό, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση Προγραμμάτων για τα Σεξουαλικά και Ανθρώπινα Δικαιώματα για Νέους με Μαθησιακές Δυσκολίες και τους Εκπαιδευτές τους.

B. Εγχειρίδιο για την Ευαισθητοποίηση των Εκπαιδευτών αναφορικά με τα Σεξουαλικά Δικαιώματα των Νέων με Μαθησιακές Δυσκολίες.

Γ. Εγχειρίδιο για την Ενδυνάμωση των Νέων με Μαθησιακές Δυσκολίες κατά της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Βίας.

Παράλληλα, στα πλαίσια του προγράμματος, μεταφράστηκε και προσαρμόστηκε στα ελληνικά το εκπαιδευτικό DVD-ROM “All about us” και το αντίστοιχο εκπαιδευτικό εγχειρίδιο του Βρετανικού Συνδέσμου Οικογενειακού Προγραμματισμού (UK FPA). Το εκπαιδευτικό πακέτο απευθύνεται σε νέους αλλά και ευρύτερα σε άτομα με μαθησιακές δυσκολίες και συμπεριλαμβάνει έκδοση στην Κυπριακή Νοηματική.

Εφαρμογή Εκπαιδευτικού Προγράμματος

Ακολούθως, κατά το διάστημα Μαΐου - Δεκεμβρίου 2014 και με τη συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, η Ομάδα Εκπαιδευτών υλοποίησε εκπαιδευτικά εργαστήρια που απευθύνονταν σε επαγγελματίες, εκπαιδευτικούς, ομάδες γονέων και σε νέους με νοητική αναπηρία ηλικίας 10-25 ετών. Στόχος των σεμιναρίων ήταν η καλλιέργεια ενός ολιστικού πλαισίου πρόληψης και ενδυνάμωσης μέσω ενημέρωσης, κατάρτισης και ευαισθητοποίησης όλων των εμπλεκόμενων φορέων για θέματα πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας. Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα εφαρμόστηκε σε δύο Ειδικά Σχολεία, στο Ειδικό Σχολείο Αγίου Σπυρίδωνα στη Λάρνακα και στο Ειδικό Σχολείο «Ευαγγελισμός» στη Λευκωσία. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλάμβανε εκπαίδευση σε βασικά θέματα προστασίας και πρόληψης, όπως επίγνωση σώματος, δημόσιοι και ιδιωτικοί χώροι, καλό/ κακό άγγιγμα, πώς να λέω «όχι» καθώς και θέματα που αφορούν τα διάφορα είδη σχέσεων που έχουν οι νέοι με νοητική αναπηρία και τη κατάλληλη συμπεριφορά μέσα σε αυτές τις σχέσεις. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε 4 εκπαιδευτικές συναντήσεις συνολικής διάρκειας 12 ωρών και τα εργαστήρια πραγματοποιήθηκαν σε μικρές ομάδες των 8-13 ατόμων. Παράλληλα, ο Σύνδεσμος συνεργάστηκε με την ΜΚΟ Πρόσβαση στη Λεμεσό, όπου προσέφερε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σε ομάδα γονέων.

Επίσκεψη Ανταλλαγής Καλών Πρακτικών, Ουτρέχτη, Ολλανδία

Το Σεπτέμβριο του 2014, μέλη της ομάδας εκπαιδευτών καθώς και εκπρόσωποι του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, συμμετείχαν σε επίσκεψη Ανταλλαγής Καλών Πρακτικών στο Rutgers WPF, στην Ουτρέχτη της Ολλανδίας. Στην επίσκεψη είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν ο κ. Πανίκος Λουκάς, Ε.Δ.Ε., Υπεύθυνος Ν.Α.Π. Αγωγής Υγείας/ Παρατηρητηρίου για τη Βία καθώς και η κ. Μάρω Κακουρή-Παπαγεωργίου, μάχιμος εκπαιδευτικός και Β. Διευθύντρια του Ειδικού Σχολείου «Ευαγγελισμός». Ο στόχος της επίσκεψης ήταν η ανταλλαγή καλών πρακτικών, τόσο σε επίπεδο εφαρμογής αποτελεσματικών προγραμμάτων πρόληψης, όσο και σε επίπεδο θέσπισης πολιτικής για την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας σε νέους με μαθησιακές δυσκολίες (νοητική αναπηρία). Κατά τη

διάρκεια της επίσκεψης, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για θέματα όπως αποτελεσματικά προγράμματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης για νέους με αναπηρίες, καθώς και για πολιτικές και πρακτικές που εφαρμόζονται αναφορικά με την πρόληψη ή/και τη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με αρμόδιους φορείς, συμπεριλαμβανομένων και εκπροσώπων του αντίστοιχου Υπουργείου Παιδείας της Ολλανδίας και επισκέψεις σε τοπικές δομές.

Συνέδριο «Σεξουαλική κακοποίηση: Πρόληψη και προστασία των νέων με νοητική αναπηρία».

Στις 22 Νοεμβρίου 2014, ο Σύνδεσμος διοργάνωσε συνέδριο με θέμα «Σεξουαλική κακοποίηση: Πρόληψη και προστασία των νέων με νοητική αναπηρία». Το συνέδριο διοργανώθηκε σε συνεργασία με την Επιτροπή Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Νοητική Αναπηρία και με τη στήριξη του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Στο συνέδριο συμμετείχαν η Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η Επίτροπος Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Λειτουργοί του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, γονείς, εκπαιδευτικοί και άλλοι επαγγελματίες που εργάζονται με νέους με νοητική αναπηρία. Η αναγκαιότητα για τον άμεσο σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικής και προγραμμάτων περιεκτικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των νέων με νοητική αναπηρία και γενικότερα των νέων με αναπηρία, προέκυψε ως κοινή απαίτηση γονέων και επαγγελματιών, ενώ το συνέδριο κατέδειξε για ακόμα μια φορά, την ανάγκη για συνεχή και συστηματική ενημέρωση, επιμόρφωση και κατάρτιση εκπαιδευτικών, επαγγελματιών και γονέων.

Τελικό Συνέδριο “Empowering Young People with Learning Disabilities (YPWLD) to protect themselves against sexual abuse and violence across Europe”, 11-12 Δεκεμβρίου 2014, Μαδρίτη

Οι δράσεις του προγράμματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ολοκληρώθηκαν με τη διεξαγωγή του τελικού συνεδρίου “Empowering Young People with Learning Disabilities (YPWLD) to protect themselves against sexual abuse and violence across Europe” που πραγματοποιήθηκε στις 11-12 Δεκεμβρίου 2014, στη Μαδρίτη. Στο συνέδριο συμμετείχαν συνεργάτες του προγράμματος «Keep me Safe» σε τοπικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (Σύνδεσμοι-μέλη της ΔΟΟΠ-ΕΔ, διεθνείς ΜΚΟ, γονείς και εκπαιδευτές των νέων με μαθησιακές δυσκολίες). Στο συνέδριο, συμμετείχε επίσης, ο εκπρόσωπος του ΥΠΠ, κ. Παύλος Πασχάλης, Επιθεωρητής Επαρχιακής Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

Στόχος του συνεδρίου, ήταν να αξιολογηθούν οι προκλήσεις όσον αφορά στην εφαρμογή του προγράμματος «Keep me Safe» και τα αποτελέσματά του, να συζητηθούν προτάσεις για τη συνέχιση του προγράμματος μετά την επίσημη ολοκλήρωσή του και να διαμορφωθούν συμπεράσματα και συστάσεις πολιτικής για αρμόδιους φορείς που εργάζονται τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Για την υλοποίηση του προγράμματος «Keep me Safe» από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού (ΚΣΟΠ) εργάστηκαν η κ. Χαρούλα Ματθαίου, η κ. Σύλβη Μάντη και η Εκτελεστική Διευθύντρια του Συνδέσμου κ. Μαρία Επαμεινώνδα.

B. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «KEEP ME SAFE»

Με την υλοποίηση των δράσεων του προγράμματος «Keep me Safe», ο ΚΣΟΠ έχει εμπλουτίσει την εμπειρογνωμοσύνη του όσον αφορά την προσφορά εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε νέους με μαθησιακές δυσκολίες (10-25 ετών), γονείς καθώς και επαγγελματίες που εργάζονται με νέους με μαθησιακές δυσκολίες και συγκεκριμένα όσον αφορά στην ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση τους σε θέματα πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας.

Στα πλαίσια του προγράμματος έχει εκπαιδευτεί και καταρτιστεί μια βασική ομάδα εκπαιδευτών στην οποία συμμετέχουν επαγγελματίες που εργάζονται σε Ειδικά Σχολεία ή Μονάδες Ειδικής Εκπαίδευσης και άλλες δομές για νέους με νοητική αναπηρία, καθώς και έμπειροι εκπαιδευτές του ΚΣΟΠ. Επιπλέον, έχει δημιουργηθεί η έκδοση «Μια ολοκληρωμένη εργαλειοθήκη. Για τη δημιουργία ενός προγράμματος που θα στοχεύει στην ενδυνάμωση των νέων με μαθησιακές δυσκολίες κατά της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας». Η έκδοση περιλαμβάνει τα ακόλουθα εκπαιδευτικά εγχειρίδια: α) ένα εγχειρίδιο βέλτιστων πρακτικών για το σχεδιασμό, διεξαγωγή και αξιολόγηση προγραμμάτων πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας για Νέους με Μαθησιακές Δυσκολίες και τους εκπαιδευτές τους, β) ένα εγχειρίδιο με ασκήσεις με στόχο την ευαισθητοποίηση επαγγελματιών/γονέων αναφορικά με τα σεξουαλικά δικαιώματα των νέων με μαθησιακές δυσκολίες καθώς και γ) ένα εγχειρίδιο με ασκήσεις με στόχο την ενδυνάμωση των νέων με μαθησιακές δυσκολίες κατά της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας. Τα εκπαιδευτικά αυτά εργαλεία, είναι στη διάθεση όλων των οργανισμών που επιθυμούν να εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης για νέους με μαθησιακές δυσκολίες, ενώ οι ασκήσεις που περιλαμβάνουν, με την κατάλληλη προσαρμογή μπορούν να εφαρμοστούν ευρύτερα σε παιδιά και νέους με ειδικές ανάγκες.

Εφαρμογή Εκπαιδευτικού Προγράμματος και Αξιολόγηση

Η Ομάδα Εκπαιδευτών Keep me Safe κατά το διάστημα Μαΐου - Δεκεμβρίου 2014 και με τη συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού και άλλων φορέων, υλοποίησε εκπαιδευτικά εργαστήρια που απευθύνονταν σε επαγγελματίες, εκπαιδευτικούς, ομάδες γονέων και σε νέους με νοητική αναπηρία ηλικίας 10-25 ετών. Για κάθε ομάδα είχε διαμορφωθεί εκπαιδευτικό πρόγραμμα διάρκειας σε 4 εκπαιδευτικών συναντήσεων, το οποίο είχε υλοποιηθεί με τη συνεργασία δύο εκπαιδευτών, ένα εκπαιδευτή από τον ΚΣΟΠ με εμπειρία σε θέματα σεξουαλικής υγείας και δικαιωμάτων, και ένα επαγγελματία που εργάζεται με νέους με νοητική αναπηρία ή/και με τους γονείς τους. Η συνεργασία μεταξύ των δύο εκπαιδευτών ήταν σημαντική για να εξασφαλιστεί το μέγιστο επίπεδο ποιότητας κατά την εφαρμογή του προγράμματος.

Το περιεχόμενο του προγράμματος περιλάμβανε εκπαίδευση σε βασικά θέματα προστασίας και πρόληψης, όπως επίγνωση σώματος, δημόσιοι και ιδιωτικοί χώροι, καλό/ κακό άγγιγμα, πώς να λέω «όχι» καθώς και θέματα που αφορούν τα διάφορα είδη σχέσεων που έχουν οι νέοι με νοητική αναπηρία και τη κατάλληλη συμπεριφορά μέσα σε αυτές τις σχέσεις.

Επαγγελματίες

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα εφαρμόστηκε σε δύο ομάδες επαγγελματιών σε δύο Ειδικά Σχολεία, στο Ειδικό Σχολείο Αγίου Σπυρίδωνα στη Λάρνακα και στο Ειδικό Σχολείο «Ευαγγελισμός» στη Λευκωσία. Το πρόγραμμα διήρκεσε συνολικά 12 ώρες και τα εργαστήρια πραγματοποιήθηκαν σε μικρές ομάδες των 8-13 ατόμων.

Βάσει των αξιολογήσεων του προγράμματος, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση ερωτηματολογίου, οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι τα εργαστήρια συνέβαλαν στην ενίσχυση των γνώσεων και της κατανόησης τους όσον αφορά τη σεξουαλικότητα των νέων με μαθησιακές δυσκολίες και την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας, ενώ δήλωσαν επίσης ότι θα ενθάρρυναν άλλους επαγγελματίες να συμμετέχουν στα εργαστήρια. Επιπλέον, συμφώνησαν με τη δήλωση 'Η εφαρμογή εκπαιδευτικού προγράμματος για θέματα προσωπικών και σεξουαλικών σχέσεων είναι απαραίτητη'. Στην ερώτηση 'Ποιο θεωρείτε ότι ήταν το πιο χρήσιμο κομμάτι του σεμιναρίου;', οι συμμετέχοντες έδωσαν διάφορες απαντήσεις όπως η χρήση βιωματικών μεθόδων/ δραστηριοτήτων, η χρήση παραδειγμάτων/ περιπτώσεων, η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων, η αναγνώριση των προσωπικών προκαταλήψεων των συμμετεχόντων όσον αφορά θέματα σεξουαλικότητας και αναπηρίας καθώς και το εύρος θεμάτων που καλύφθηκε.

Πέραν από τη ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων των συμμετεχόντων, έμφαση κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων δόθηκε στην καλλιέργεια σεβασμού όσον αφορά την σεξουαλικότητα των νέων με νοητική αναπηρία καθώς και τον εντοπισμό των αξιών και στάσεων των εκπαιδευτικών όσον αφορά τη σεξουαλικότητα των νέων με αναπηρία και στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο αυτές οι αξίες και στάσεις μπορεί να επηρεάζουν την καθημερινότητα των μαθητών τους. Ως αποτέλεσμα, περισσότεροι συμμετέχοντες είχαν συμφωνήσει με τη δήλωση 'Δε βλέπω τη σεξουαλικότητα του μαθητή/νέου κατ' ανάγκη ως πρόβλημα.' μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος συγκριτικά με τον αριθμό των συμμετεχόντων που είχαν συμφωνήσει με αυτή τη δήλωση πριν την έναρξη του προγράμματος. Επιπρόσθετα, γενικότερα οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος νιώθουν πιο άνετα να συζητούν με τους μαθητές τους για θέματα που αφορούν τα ιδιωτικά/δημόσια μέρη του σώματος καθώς για τις προσωπικές σχέσεις.

Στην ερώτηση 'Τι θα άλλαζαν στο χώρο εργασίας τους ως αποτέλεσμα του σεμιναρίου; οι συμμετέχοντες έδωσαν διάφορες απαντήσεις όπως ότι θα είναι πιο ευαισθητοποιημένοι/ θα έχουν αυξημένη ενσυναίσθηση ως προς τις ανάγκες των μαθητών, θα χρησιμοποιούσαν πλέον την κατάλληλη ορολογία γύρω από θέματα σεξουαλικότητας και θα ενθάρρυναν τους μαθητές να χρησιμοποιούν την ίδια ορολογία, θα εισήγαγαν την εκπαίδευση για τον ιδιωτικό/ δημόσιο χώρο στην καθημερινότητα του σχολείου και ότι πλέον θα δείχνουν περισσότερο σεβασμό προς άλλα άτομα όσον αφορά θέματα σεξουαλικότητας.

Παράλληλα, ανέφεραν ότι για να εφαρμόσουν παρόμοιο πρόγραμμα στο σχολείο, θα ήταν απαραίτητο να έχουν την στήριξη του σχολείου (μέσω εφαρμογής ειδικών κατευθυντήριων γραμμών στο σχολείο) καθώς και τη στήριξη των γονέων, καταδεικνύοντας έτσι τη σημασία εφαρμογής ενιαίας πολιτικής και

σαφών κατευθυντήριων γραμμών για την αποτελεσματική εφαρμογή οποιουδήποτε εκπαιδευτικού προγράμματος.

Νέοι με Νοητική Αναπηρία

Στο Ειδικό Σχολείο Αγίου Σπυρίδωνα, το πρόγραμμα έτυχε εφαρμογής σε δύο μικρές ομάδες νέων (ηλικίες 15-20 ετών), μια ομάδα με αγόρια και μια ομάδα με κορίτσια. Η εκπαίδευση προσφέρθηκε από έμπειρο εκπαιδευτή του ΚΣΟΠ στην παρουσία επαγγελματιών που εργάζονται στο σχολείο και οι οποίοι είχαν προηγουμένως παρακολουθήσει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Η εκπαίδευση κάλυψε βασικά θέματα προστασίας και πρόληψης (επίγνωση του σώματος, ιδιωτικοί και δημόσιοι χώροι, καλό και κακό άγγιγμα κ.α.) καθώς και θέματα που αφορούν τις σχέσεις των νέων με μαθησιακές δυσκολίες με τους άλλους. Ενώ, η θεματολογία ήταν κοινή για τις δύο ομάδες, κρίθηκε απαραίτητο οι πρώτες συναντήσεις να γίνουν ξεχωριστά για τους μαθητές και τις μαθήτριες, καθώς αναμένονταν διαφορές στις δύο ομάδες όσον αφορά την εξοικείωση με τη θεματολογία. Έτσι, κρίθηκε χρήσιμο να διασφαλιστεί ότι οι μαθητές είχαν κτίσει ένα βασικό επίπεδο γνώσεων και εξοικείωσης πριν συμμετέχουν στην ίδια ομάδα. Ταυτόχρονα, το μικρό μέγεθος της κάθε ομάδας και καθορισμός κανόνων για την ομάδα στην αρχή του προγράμματος συνέβαλαν σημαντικά στην δημιουργία ενός κλίματος εμπιστευτικότητας και επικοινωνίας εντός της ομάδας και διευκόλυναν τη μαθησιακή διαδικασία.

Για την αξιολόγηση του προγράμματος από τους μαθητές/τριες χρησιμοποιήθηκαν προσιτές μέθοδοι αξιολόγησης. Για παράδειγμα, οι μαθητές/τριες στο τέλος κάθε εκπαιδευτικής συνάντησης καθώς και στο τέλος του προγράμματος, χρησιμοποίησαν κάρτες με χαρούμενο/ ουδέτερο/ λυπημένο πρόσωπο για να δείξουν αν τους άρεσε ή όχι η κάθε δραστηριότητα.

Γονείς

Πέραν από τη συνεργασία με τα Ειδικά Σχολεία, παράλληλα, ο Σύνδεσμος συνεργάστηκε με την ΜΚΟ Πρόσβαση στη Λεμεσό, ένα κέντρο ημέρας νέους με ειδικές ανάγκες ηλικίας 16 και άνω, όπου προσέφερε μια διαμορφωμένη έκδοση του εκπαιδευτικού προγράμματος σε ομάδα γονέων. Στόχος του προγράμματος ήταν να ευαισθητοποιήσει τους γονείς σε θέματα σεξουαλικότητας και αναπηρίας και να προσφέρει σε αυτούς απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες σχετικά με την πρόληψη και την προστασία των νέων από τη σεξουαλική κακοποίηση και βία. Οι γονείς είχαν την ευκαιρία να εξοικειωθούν με ασκήσεις που μπορούν να ενταχθούν στην καθημερινότητα των νέων με νοητική αναπηρία, ώστε να ενδυναμωθούν και να είναι σε θέση να προστατεύουν τον εαυτό τους από τη σεξουαλική κακοποίηση.

Με την ολοκλήρωση του προγράμματος, όλοι οι συμμετέχοντες συμφώνησαν με τις ακόλουθες δηλώσεις: 'Το σεμινάριο συνέβαλε στην ενίσχυση των γνώσεων και της κατανόησης μου σχετικά με τη σεξουαλικότητα των νέων με μαθησιακές δυσκολίες και την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης.', 'Θα ενθάρρυνα άλλους γονείς να συμμετάσχουν στο εκπαιδευτικό σεμινάριο.' και 'Η εφαρμογή εκπαιδευτικού προγράμματος για θέματα προσωπικών και σεξουαλικών σχέσεων είναι απαραίτητη'. Αν και κάποιοι γονείς συμφώνησαν με τη δήλωση 'Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και η εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης είναι κυρίως ευθύνη των εκπαιδευτικών και των επαγγελματιών' πριν την έναρξη του εκπαιδευτικού προγράμματος, μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος όλοι οι γονείς διαφώνησαν με αυτή τη δήλωση, καταδεικνύοντας έτσι ότι το πρόγραμμα συνέβαλε στο να

αναθεωρήσουν το ρόλο τους και το βαθμό εμπλοκής τους όσον αφορά την ενδυνάμωση και την προστασία των παιδιών τους από τη σεξουαλική κακοποίηση και βία. Επιπρόσθετα, γενικότερα οι γονείς δήλωσαν ότι μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος ένιωθαν πιο άνετα να συζητούν με τα παιδιά τους για θέματα που αφορούν τις προσωπικές σχέσεις και το ασφαλές σεξ.

Στην ερώτηση 'Ποιο θεωρείτε ότι ήταν το πιο χρήσιμο κομμάτι του σεμιναρίου;', οι συμμετέχοντες έδωσαν διάφορες απαντήσεις όπως η χρήση βιωματικών μεθόδων/ δραστηριοτήτων, η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων, η συζήτηση και η ανατροφοδότηση από τον εκπαιδευτή καθώς και το γεγονός ότι οι συναντήσεις ήταν καλά δομημένες. Στην ερώτηση αν θα άλλαζαν κάτι στην καθημερινότητα τους με το παιδί τους ως αποτέλεσμα της εκπαίδευσης, οι γονείς έδωσαν διάφορες απαντήσεις όπως ότι πλέον έβλεπαν τη σεξουαλικότητα των παιδιών τους με ένα πιο θετικό τρόπο και ένιωθαν πιο άνετα να μιλούν για σχετικά θέματα με το παιδί τους, και ότι είχαν αποδεχτεί και κατανοήσει καλύτερα τη σεξουαλικότητα των παιδιών τους.

Παράλληλα, πιο κάτω σας παραθέτουμε σύντομες μαρτυρίες από γονείς που είτε συμμετείχαν στην σχετική εκπαίδευση, είτε μοιράστηκαν μετά από επικοινωνία με το Σύνδεσμο και μοιράστηκαν την άποψη τους για το θέμα της πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας:

"Η εκπαίδευση μας πρόσφερε μια πιο κατάλληλη κατεύθυνση για το πώς να συζητούμε αυτά τα θέματα και είμαστε τυχεροί που υπάρχουν οργανισμοί που μας στηρίζουν σε αυτό το θέμα. Είναι σημαντικό τα σχολεία και οι γονείς να συνεργάζονται σε αυτό το τομέα, ώστε να έχουν κοινή προσέγγιση. Οι γονείς είναι σημαντικό να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαίδευση των παιδιών τους" (Κ.Π., Γονέας, ΜΚΟ Πρόσβαση).

«Το θέμα της σεξουαλικής αγωγής της κόρης μου (έφηβη με εγκεφαλική παράλυση) με απασχολεί για χρόνια. Συχνά αναρωτιέμαι ποιες είναι οι ανάγκες της σε αυτό το θέμα, πώς μπορώ να μπω στον εσωτερικό κόσμο της για να τις εντοπίσω, για να την καταλάβω και να τη βοηθήσω, πώς να το χειριστώ, πώς καλύπτουμε αυτό το κενό, πώς την προστατεύω όταν δεν είμαι κοντά της, κτλ. Δυστυχώς, μιλώντας με άλλους γονείς στα εργαστήρια που κάνουμε κατά καιρούς στο σχολείο μας, διαπιστώνω την άγνοια και την άρνηση γύρω από το θέμα της σεξουαλικότητας στα ΑμΕΑ άτομα. Οι περισσότεροι πιστεύουν πως η άγνοια των ίδιων των ΑμΕΑ γύρω από αυτό το θέμα, είναι η μέθοδος με την οποία αυτή η ανάγκη να μην αναπτυχθεί, να μην υπάρχει. Με προβληματίζουν σοβαρά τα όσα ακούω να συμβαίνουν γύρω μας σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και βία τόσο στα σχολεία όσο και σε διάφορα μέρη. Τα ΑμΕΑ άτομα είναι πολύ πιο ευάλωτα άτομα, πράγμα που τα κάνει (πιο) εύκολα θύματα οποιασδήποτε μορφής εκμετάλλευσης και βίας και εμείς οι γονείς δεν είμαστε πάντα εκεί για να τους προστατέψουμε. Προγράμματα που να προσφέρουν στους νέους βασικές γνώσεις για το σώμα τους, για τα συναισθήματα και τις σχέσεις με τους γύρω τους, είναι θεωρώ το πρώτο σκαλοπάτι για την πρόληψη της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και βίας. Προγράμματα πρόληψης της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και βίας, είναι όχι μόνο αναγκαία αλλά επιβάλλονται, ξεκινώντας από τους ίδιους τους γονείς» (Χ.Χ., Γονέας, Σύνδεσμος Γονέων Ειδικού Σχολείου Ευαγγελισμός).

Η αναγκαιότητα για τον άμεσο σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικής και προγραμμάτων περιεκτικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των νέων με νοητική αναπηρία και γενικότερα των νέων με αναπηρία, προέκυψε ως κοινή απαίτηση γονέων και επαγγελματιών και στο συνέδριο «Σεξουαλική κακοποίηση: Πρόληψη και προστασία των νέων με νοητική αναπηρία» το οποίο πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος. Η τοποθέτηση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού επισημαίνει επίσης την αναγκαιότητα αυτή: «Για την πιο αποτελεσματική προστασία των παιδιών με νοητική αναπηρία από τη σεξουαλική κακοποίηση, οφείλουμε να εργαστούμε και προς την κατεύθυνση της δικής τους ενδυνάμωσης, μέσα από την παροχή επιστημονικά κατάλληλης και παιδαγωγικά προσαρμοσμένης σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης».

Παράλληλα, κατά την διάρκεια του συνεδρίου αναγνωρίστηκε η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ όλων των αρμόδιων φορέων για το σχεδιασμό και τη θέσπιση πολιτικής και εφαρμογή κοινών κατευθυντήριων γραμμών για την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας κατά των νέων με νοητική αναπηρία. Βάσει των πορισμάτων του συνεδρίου, έχει διαμορφωθεί το έγγραφο “Εισηγήσεις για το Σχεδιασμό Πολιτικών για την Πρόληψη της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Βίας κατά των Ανήλικων και Ενήλικων Ατόμων με Νοητική Αναπηρία”, το οποίο έχει επισυναφθεί μαζί με αυτή την πρόταση. Οι εισηγήσεις αφορούν τόσο το σχεδιασμό ενιαίας πολιτικής για το σχολείο για την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης, όσο και το σχεδιασμό ενιαίας εθνικής πολιτικής και θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη κατά το σχεδιασμό της Εθνικής Στρατηγικής για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση, τη σεξουαλική κακοποίηση και την παιδική πορνογραφία.

Επιπρόσθετα, μαζί με την πρόταση σας επισυνάπτεται το έγγραφο “Preventing Sexual Abuse and Violence against People with Learning Disabilities: Recommendation for Policy and Decision Makers”, το οποίο προέκυψε από τις εργασίες του τελικού συνεδρίου του προγράμματος «Keep me Safe» στο οποίο συμμετείχαν Σύλλογοι-μέλη της Διεθνούς Ομοσπονδίας Οικογενειακού Προγραμματισμού-Ευρωπαϊκό Δίκτυο, αρμόδιοι φορείς όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και Ευρωπαϊκό Φόρουμ Αναπηρίας, γονείς και εκπαιδευτές των νέων με νοητική αναπηρία.